

Dagboek van een getuige
Vanuit België
(Roberto J. PAYRO voor *La Nación*)

Brussel, woensdag 5 augustus (1914)

Als Brussel gisteravond niet volledig in paniek is geslagen, is dat enkel het geval omdat haar bewoners zeer verstandig zijn en begiftigd met een buitengewone koelbloedigheid ...

Stel je voor dat vanuit het centrum tot de afgelegen buitenwijken, rond twaalf uur, alle kerken de alarmbel beginnen luiden, terwijl de buurtbewoners, politie, burgerwacht en scouts aanbellen aan elke deur terwijl ze roepen :

- *“Het stromend water is vergiftigd ! Het stromend water is vergiftigd !”*

Mensen sprongen in hun hemden en liepen net niet naakt de straat op.

- *“Vergiftigd ? Hoezo ? ”*

- *“Cholera-tubes ! “– riep men, het pad snel vervolgende – “Drink er niet van ! “Drink er niet van ! ”*

Hoewel ik niet kon vatten dat men een dergelijke misdaad zou proberen, omdat het niet zou gaan over een tweesnijdend zwaard, maar over een helse machine die vriend noch vijanden zou sparen, ging ik naar buiten om te zien of

dit verschrikkelijke gerucht exclusief in mijn buurt, Ukkel, verspreid werd, of dat het zich ook had verspreid in Elsene, Sint-Gillis en Brussel zelf.

De conducteur van de tram die ik nam, zei me dat het overal hetzelfde verhaal was, en het duurde niet lang voor ik inderdaad kon zien dat zowel de belangrijkste straten, als de straten die er aan grensden, volstonden met half aangeklede mensen. In de meest centrale delen van elke buurt vormden zich groeiende groepen, waaruit op elk moment iemand zich losmaakte om naar hun familie en vrienden te rennen om hen het gerucht te gaan vertellen, wat bijdroeg aan het verspreiden van de paniekerige atmosfeer.

Het was wreed. Ondanks dat vele probeerden te bewijzen dat dit slechts een aberratie was, dat niemand de ongehoorde en contraproductief verantwoordelijkheid zou kunnen nemen om over heel Europa een epidemie af te roepen die door geen dam te stoppen zou zijn onder de huidige situatie, dat een of andere kwaadwillige of gek het gerucht had verspreid, en wie weet met wat voor sinistere bedoelingen.

- *Zo! Zo! Het kan goed zijn dat het over een gek gaat. ... Een gek heeft net Jaurès vermoord. Waarom zou een andere niet in staat zijn om dit soort gruwel te bedenken?*

Op het Ma Campagne-plein legt een militaire dokter tevergeefs aan de menigte uit dat de watertanks en filters, evenals de gasmeters, elektriciteitscentrales en andere vitale organen van de hoofdstad van het begin af aan door militairen worden bewaakt. Tevergeefs kwamen twee auto's toe, een van

de brandweer, met zijn bemanning, en een andere met vertegenwoordigers van de gemeente, die met klaroengeschal het publiek verzamelden om ze te vertellen :

- *“Vrees niet! Het water is niet gevaarlijk. Men heeft net nieuwe chemische en bacteriologische analyse gedaan, allebei met negatieve resultaten. Dat betekent dat het water niet gevaarlijk is!”*

Dezelfden die het gevaar hadden verkondigd, aangevuld met andere mannen en jongens van goede wil, begonnen hun ronde opnieuw, deze maal roepende :

- *“Het wat is niet gevaarlijk ! Het water is niet gevaarlijk!”*

Zo gingen ze door tot het ochtendgloren, maar zonder het alarmerend gevoel dat heel de stad beroerd had geheel weg te nemen en zonder de grootste sceptici te vergeven, die tenminste de gevolgen van een dergelijk schrikbeeld dienden te vrezen.

In plaats van paniek was de volgende dag er een van enorme spanning, nervositeit, koorts, maar niemand verloor het hoofd zonder de zaken te onderzoeken. Iedereen wou weten waarom, waar, wanneer ... en als ze bijdroegen tot het verspreiden van geruchten, was dit enkel uit voorzorg. Velen brachten echter een slapeloze nacht door, en het ontbrak niet aan mensen die de eerste symptomen van cholera voelden aankomen.

Uiteindelijk, langzaam maar zeker, gingen de mensen naar huis en keerde de kalmte in de stad weer, of tenminste,

de schijn van kalmte. De militaire arts die het volk bij Ma Campagne had gerustgesteld, vertelde me dat men die ochtend twee verdachte personen gearresteerd had in de omgeving van de drinkwaterreserves, en dat dit waarschijnlijk de aanleiding was voor het vreselijke gerucht. Dezelfde arts schreef, toen hij geraadpleegd werd door een man die duidelijk meer dan de nodig plengoffers had gedaan, en die vroeg naar een middel tegen maagklachten, daar hij dacht dat hij vergiftigd was, het volgende voor :

– *Drink een glaasje jenever.*

De man deed dit ongetwijfeld omdat niemand de grap vierde. Het was niet om mee te lachen, want de paniek was veel groter geweest dan dat ik durf neerschrijven.

De kranten echter, in opdracht van de autoriteiten, die vaak uitstekende ingevingen hebben, hebben een beter systeem geïmplementeerd om de laatste resten van de paniek te doen verdwijnen. Ze schrijven geen woord over de hele zaak.

Onder dergelijke auspiciën begint woensdag 5 augustus van deze historische maand in 1914, die niet zal eindigen zonder ons onder te dompelen in meer dan één tragedie.

De Duitse invasie blijft rond Luik methodologisch verder gaan, zonder dat de troepen zich werkelijk verontrusten over de Belgische weerstand, die met grote moed en werkelijke discipline verder vecht. Om de zoveel tijd doen er zich

schermutselingen voor over de hele lijn, en de kanonnen van de forten rond Luik knallen ononderbroken.

Vanuit Aarlen heeft men ook luide kanonsschoten gehoord, komende uit de richting van de Franse grens, wat zeker duidt op een aanval door Duitse troepen op Longwy. Troepen die al van zondag in het Groothertogdom Luxemburg verblijven. Men heeft echter geen betrouwbare berichtgeving hierover, noch over vele andere zaken, daar alle communicatiemiddelen exclusief in handen zijn van de militaire autoriteiten. Men weet enkel dat Aarlen hulp heeft gevraagd, daar het zich bedreigt acht, gezien het zich slechts drie kilometer van de Luxemburgse grens bevindt, en men beweert dat Duitse troepen zich meester hebben gemaakt van bijna heel de provincie van dezelfde naam, waartoe ook Aarlen behoort.

Ondertussen lopen in Brussel de meest uiteenlopende geruchten, die door velen blindelings geloofd worden, hoewel men hun origine vaak niet kent – en erger nog – zelfs als ze aantoonbaar onjuist zijn. Het is echter opmerkelijk dat de angst van de dagen vóór de oorlogsverklaring vervangen is door een algemeen gevoel van ergernis, dat parallel loopt met de diepe verontwaardiging die door Duitsland is uitgelokt. Niemand koopt artikelen vervaardigd door de Duitse industrie, niemand drinkt bier uit München, noch uit Pilsen, omdat de Oostenrijkers een rechtmatige deel krijgen in de algemene vijandigheid. De klare wijnen uit de Rijn en Moezelstreek zien zich veroordeeld en uitgesloten. Dit is een

symptoom van de boycot die Duitsland bedreigt, en hoogstwaarschijnlijk niet beperkt zal blijven tot deze artikelen, maar zich zal uitbreiden tot alle handelstakken.

Het uitschot onder de bevolking, dat alleen aan de oppervlakte komt in tijden als deze, heeft zich in de lanen overgeleverd aan vijandigheid tegenover diverse Duitse huizen, die ze met kasseien bekogelen, hun ramen in scherven uiteen laten spattend. Ondanks de inspanningen van de burgerwacht, die hen uit elkaar drijft, worden de compacte groepjes binnen enkele minuten terug gevormd, enkele goede arbeiders en overenthousiaste buurtbewoners met hen meeslepend.

Veel huizen, de meeste uit eigen beweging, sommigen op advies van de gemeentelijke autoriteiten, hebben alle Duitse opschriften weggehaald, gewist of met canvas of gelijmd papier afgedekt.

Vanuit een andere hoek lijkt de stad feest te vieren, want in alle wijken heeft men de huizen in grote Belgische en Franse vlaggen gewikkeld. Allen, mannen en vrouwen, dragen badges en stropdassen in de kleuren van België en Frankrijk, en geen boulevard, laan, straat of plein in de stad waar de mensen niet krioelen alsof iedere gemeente tegelijkertijd de nationale feestdag viert met haar eigen levendige kermis en bevlagging.

Overal wordt dezelfde dialoog herhaald :

– *Zijn de Fransen aangekomen ?*

- *Ja, ze zijn via Rijsel en Doornik binnengetrokken, en rond deze tijd moet ze in Namen zijn.*
- *Nee, nee. Ze zijn direct naar Luik getrokken.*
- *Hoe weet u dat ?*
- *Een officier heeft het me net gezegd*
- *Ah! Als dat zo is ...*
- *En de Engelsen ?*
- *Ze zijn gisteravond geland in Boulogne, Calais en Oostende, en nu moeten ze ver naar het oosten zijn om zich bij het grootste deel van het Belgische leger te voegen, dat samen met het Franse heel Brabant en heel de provincie Namen bezet terwijl ze de Duitsers uit de provincie Luxemburg verdrijven.*
- *Ze zijn toch nog niet verdreven uit de onmiddellijke omgeving van Luik ?*
- *Nog niet, hoewel de forten een grote ravage aanrichten. Men moet zich geen illusies maken, binnen de week kunnen we ze nog niet over de grens drijven en het land van vijanden ontdoen. Zelfs al vechten de Duitsers zonder overtuiging, onder dreiging van het zwaard of revolver van hun officieren, dan moet men nog rekening houden dat ze met vele zijn, dat onze mobilisatie nog niet helemaal voltrokken is, en dat de samenkomst tussen Fransen en Engelsen nog even zal duren. Maar geen zorgen, binnen acht dagen blijft er geen mof meer over op Belgische bodem !*

Gelukkig het vertrouwen dat zich steunt op een

daadwerkelijke vrijmoedigheid, ijzeren wil en een bewonderenswaardige koelbloedigheid.

– *Het Engels leger is deze namiddag per trein aangekomen in het station van de Leopoldswijk, en vervolgt haar weg te voet naar Namen.*

- *Werkelijk ? Hebt u hen gezien ?*
- *Ik niet, maar een respectabel persoon heeft het mij verteld.*

Dit keer was het nieuws bijna correct, want het ging over de Engelse generale staf die zich ging aansluiten bij de Belgische en de Franse, onder het bevel van Koning Albert, die volgens de verdragen opperbevelhebber is van de gecombineerde legers op het Belgisch grondgebied. Dit is echter niet het enige nieuws dat rondgaat, er zijn ook andere verhalen die het enthousiasme of de verontwaardiging van het volk doen stijgen. De Duitsers hebben de bevolking van gehele dorpen gefusilleerd. De kroonprins is net vermoord. Willem II is in de macht van de oorlogspartij, die hem *incommunicado* houdt, zodat hij niet kan ingrijpen. Heel Italië is als één man opgestaan tegen Oostenrijk en Duitsland, en de regering ziet zich niet in staat hen te kalmeren. Engeland heeft een half Duits eskader gezonken. Een miljoen Russen hebben de Rijksgrenzen overgestoken en er staan nog drie miljoen klaar om hen te volgen, terwijl de Duitsers zich gehaast terugtrekken richting het binnenland, dorpen en

gewassen verbrandend en hen tot de honger veroordelend. Want niemand kan voedsel invoeren, de Russen daarentegen zullen rijkelijk voorzien worden. De vliegenier Garros heeft zich met zijn vliegtuig laten vallen op een zeppelin en heeft zo heroïsch zijn leven voor het vaderland gegeven, het Duits luchtschip vernietigend. Een Japans eskader stoomt op volle knopen op naar Groot-Brittannië en Frankrijk. Denemarken mobiliseert zich en gaat het Kielkanaal onbruikbaar maken, waardoor de Duitsers opgesloten zullen zitten in de Baltische Zee, want de Engelse schepen hebben Kattegat al afgesloten. Spanje heeft haar eskaders in de Balearen samengebracht, de Engelsen en Fransen steunende, om te voorkomen dat de Duitsers en Oostenrijkers drinkwater, kolen of levensmiddelen kunnen opslaan. Elzas-Lotharingen is als door een wesp gestoken in opstand gekomen, hetzelfde gebeurt in de irridentistische provincies van Oostenrijk, die zich bij Italië willen aansluiten. Dezelfde scènes herhalen zich in Bosnië-Herzegovina, ziende dat Servië de vijand niet laat oprukken. Montenegro snelt haar te hulp, hoewel haar poorten gebombardeerd worden, en heel het Balkanschiereiland staat op ontploffen terwijl Turkije mobiliseert, onder het bevel van een Duits generaal ... oh, wie weet ! Misschien mobiliseert ze wel aan Franse kant, met al het goede dat over haar gezegd is. Met Pierre Loti aan het hoofd. Nabij Luik heeft men een mijn tot ontploffing gebracht, waarbij men duizenden Duitsers om heeft gebracht. In Libronnoub zijn tweeduizend vijfhonderd Pruisische

soldaten gevangen genomen, omsingeld door de Franse voorhoede ...

Ik kan oneindig doorgaan met deze of gene gerucht op te schrijven, die men steeds van de meest betrouwbare bron heeft verkregen. Als ik de hierboven genoteerde heb neergeschreven, is het maar om te tonen in wat voor sfeer we hier leven. Zodat men kan observeren dat het lijkt alsof er geen ongunstig nieuws is, of zelfs maar minder enthousiast nieuws. Om aan te tonen dat onze toestand, afgesloten van de wereld, de tongen het zwijgen niet oplegt. Ik heb u echter hierboven ook verteld over de verschrikkelijke paniek die had kunnen plaatsvinden met de geruchten van het vergiftigde water, wat voldoende bewijs levert dat zelfs bij een ramp dit viriel volk haar koelbloedigheid niet verliest. Eens besloten valt het niet af te remmen.

Een deel van de Engelse vloot is in het kanaal, in zicht van de Belgische kust, voor anker gegaan, het bewakend en de doortocht van Belgische en Engelse pak- en stoomboten beschermend.

In Oostende is een Duitse matroos opgepakt en gefusilleerd geweest, hij heeft bekend een spion te zijn en is veroordeeld. Dit spionageverhaal verdient echter een eigen paragraaf.

* * *

Ondanks het feit dat ik moet denken aan de vele andere zaken tegelijkertijd, vereist de houding van Nederland toch bijzondere aandacht, en men bediscussieert de openbaring van de Kaiser, dat hij aan Nederland had beloofd geen terreinwinst te maken "*op hun kosten*". Ook zijn er aanhoudende geruchten dat de Duitsers de Nederlandse neutraliteit hebben geschonden rond Maastricht, om sneller aan de oevers van de Maas nabij Lixhe, Wezet, &tc. te arriveren, die druk worden besproken. De publieke opinie kalmeert echter na het horen van het resultaat van de Parlementaire zitting van gisteren, in de welke wetten gestemd werden om het leger te versterken, een krediet van 50.000.000 gulden werd uitgeschreven, en met goedkeuring werd de export en het hamsteren van o.a. bepaalde voedingswaren verboden, zodat men een maximale prijs voor deze kan stellen. Men becommentarieert op gunstige manier de woorden van de eerste minister, de heer Cort van der Linden, die zei :

“De regering heeft een spoedzitting van deze vergadering gevraagd. Het is van mening dat men vandaag dient te stemmen over een zeker aantal projecten, omdat het belang van het land dit eist. De regering, in deze dagen van onrust, heeft een zware taak. De koningin is met hart en ziel bij het volk, en de verantwoordelijke ministers moeten het land door deze moeilijke omstandigheden loodsen. Ze kunnen het gewicht van een dergelijke verantwoordelijkheid echter niet

dragen als ze niet de steun hebben van de nationale vertegenwoordigers. We zijn klaar om onze verantwoordelijkheid te nemen. Conform met de wil van God, wachten we met vastberadenheid en koelbloedigheid op wat de toekomst ons brengt. De regering is er vast van overtuigd dat de Staten-Generaal, bewogen door deze zelfde gevoelens, zich boven alles wat ons scheidt zal weten te stellen, in het belang van het behoud en de eenheid van ons geliefde vaderland.”

De projecten werden goedgekeurd, zelfs door de socialisten met Troelstra aan het hoofd.

Vrijdag zal men overgaan tot de mobilisatie, die vanaf gisteren algemeen is, waarbij men niet enkel de milities heeft opgeroepen, maar ook de landweer en de reservisten. De mobilisatie werd tot nu toe snel en met een perfecte orde uitgevoerd, en vandaag zijn veertien jaarlijkse contingenten onder de wapens, waarvan drie bestaan uit 23.000 mannen en elf uit 17.500 mannen. Als men een 10% in achtving neemt die wegvallen wegens ziekten, overlijdens, enz., dan bereikt het effectief van het Nederlandse leger vandaag 235 000 mannen, maar gezien de wet die men net gestemd heeft de dienstplichtigen voor 1914 en 1915 oproept, zal dit effectief stijgen tot een 300 000, waar men 60 000 rekruten moet bij rekenen.

Vanuit Den Haag komt vandaag de officiële bevestiging dat het grondgebied door de Duitsers niet geschonden werd,

en dat men voortvluchtigen die in Nederland hun toevlucht zochten ontwapend heeft. Tegelijkertijd trekt men grote en goed georganiseerde veldhospitalen op. Vluchtelingen van eender welke nationaliteit zullen er goed ontvangen en gevoed worden door de autoriteiten en de bevolking zelf. De Nederlandse pers juicht met enthousiasme de houding van de Belgen toe, schrijvende dat eenheid sterk maakt. Ze bieden echter geen hulp aan, hoewel ze beweren vastbesloten te zijn om hun neutraliteit tegen elke kost te verdedigen. Ik vermoed dat deze burens van hetzelfde ras helaas niet dezelfde belangen hebben, en dat hun ideeën van saamenhorigheid niet exact dezelfde zijn als die van de Belgen. Die, al zouden ze geen vlieg kwaad doen, ook niet de ambitie hebben om zelf plat geslagen te worden. Opgepasst echter, want daar is Engeland, en de Nederlandse koloniën zijn degene die het beste inkomen opbrengen voor hun eigenaars, verscholen in ondoordringbare moerassen die ze op elk moment kunnen laten overstromen. Als Nederland immaterieel lijkt, zijn haar financieringsbronnen dat niet ... integendeel. Dit is wat er overal hier in de buurt herhaald wordt, wanneer men de houding van Nederland bekritiseert. Deze, ondertussen, heeft zich slechts bewapend om haar neutraliteit te verdedigen ...

Vandaag heb ik de details leren kennen over de Duitse intocht in Verviers, dat verlaten was door de burgerwacht, die zich na bevel van hogerhand vanaf het begin op Luik had teruggetrokken.

Na een verkennende groep ulanen presenteerde zich een patrouille, gestuurd door een officier, in de stad. Die werd ontvangen door burgemeester Olivier, van de burgerwacht, die een witte vlag gehesen had. Een groot deel van de patrouille vertrok toen, naar Stembert terugkerende, waar de Duitse commandant zich bevond met zijn bataljon, om hem te berichten dat er geen weerstand geboden werd.

Drie kwartier later, om elf uur, passeerde honderdvijftig ulanen langs de straten van Palais en van Ensival, voorafgegaan door een officier van de burgerwacht met een witte vlag, om te voorkomen dat de buurtbewoners het vuur op hen openen, wat aanleiding zou geven tot represailles.

De soldaten spraken vriendelijk met de nieuwsgierigen, en vertelden hen dat ze de Fransen die België waren binnengevallen zouden terugdrijven.

Enkele ogenblikken later marcheerden de Duitse voorhoede door het centrum van Verviers, dat lang, smal en erg ingemetseld is, gevolgd door het grootste deel van de colonne. Velen bivakkeerden in verschillende delen van de stad, terwijl het defilé verder ging, om drie uur in de namiddag was deze nog niet afgerond. De soldaten van het 20e infanterieregiment, die uit Berlijn kwamen, zagen er uitgeput uit, maar zij van het 35° (11°) regiment uit Brandenburg waren nog vers. Naast deze korpsen, passeerde ook nog het volledige 39° artillerieregiment, het regiment Prins Heinrich, vele kanonnen en officieren droegen een asgraauw uniform, of beter, een buskruit-grijs uniform, zonder

dat de laatsten zich onderscheidden van de eersten, buiten misschien een smalle gouden vlecht die op de mouw genaaid was. De officieren van de staf officieren dragen daarenboven nog een gouden riem.

Men zei dat de Duitse voorhoede welke Luik ging aanvallen uit tachtigduizend mannen bestond.

Generaal von Emmich, commandant van het Duitse Maasleger, die aan het hoofd van deze belangrijke colonne reed, stuurde naar de gemeente en proclamatie die hij in de straten liet opplakken, waarin hij verklaarde :

*“Het is tot mijn overgroot spijt dat de duitsche legers zich verplicht zien van de belgische grenzen te overtreden, zij handelen onder eene onvermijdelijke verplichting. De onzijdigheid van België door fransche officiers gedwongen zijnde welke, onder eene verkleeding (**letterlijk**) de belgische grond hebben met eenen automobile door gereden om in Duitschland te sluipen.”*

Het lijkt haast een leugen dat de Duitse vindingrijkheid geen eloquenter voorwendsel heeft gevonden ! ... Maar het manifest voegde hieraan toe dat de Duitsers nood hadden aan een vrije doorgang, en dat de soldaten in geslagen goud de levensmiddelen zouden betalen die men diende te nemen in het land. Het sloot als volgt af : *“Het is aan uwe wijsheid en uwe wel verstaande vaderlandsliefde dat het afhangt de wreedheden van den oorlog te mijden.”*

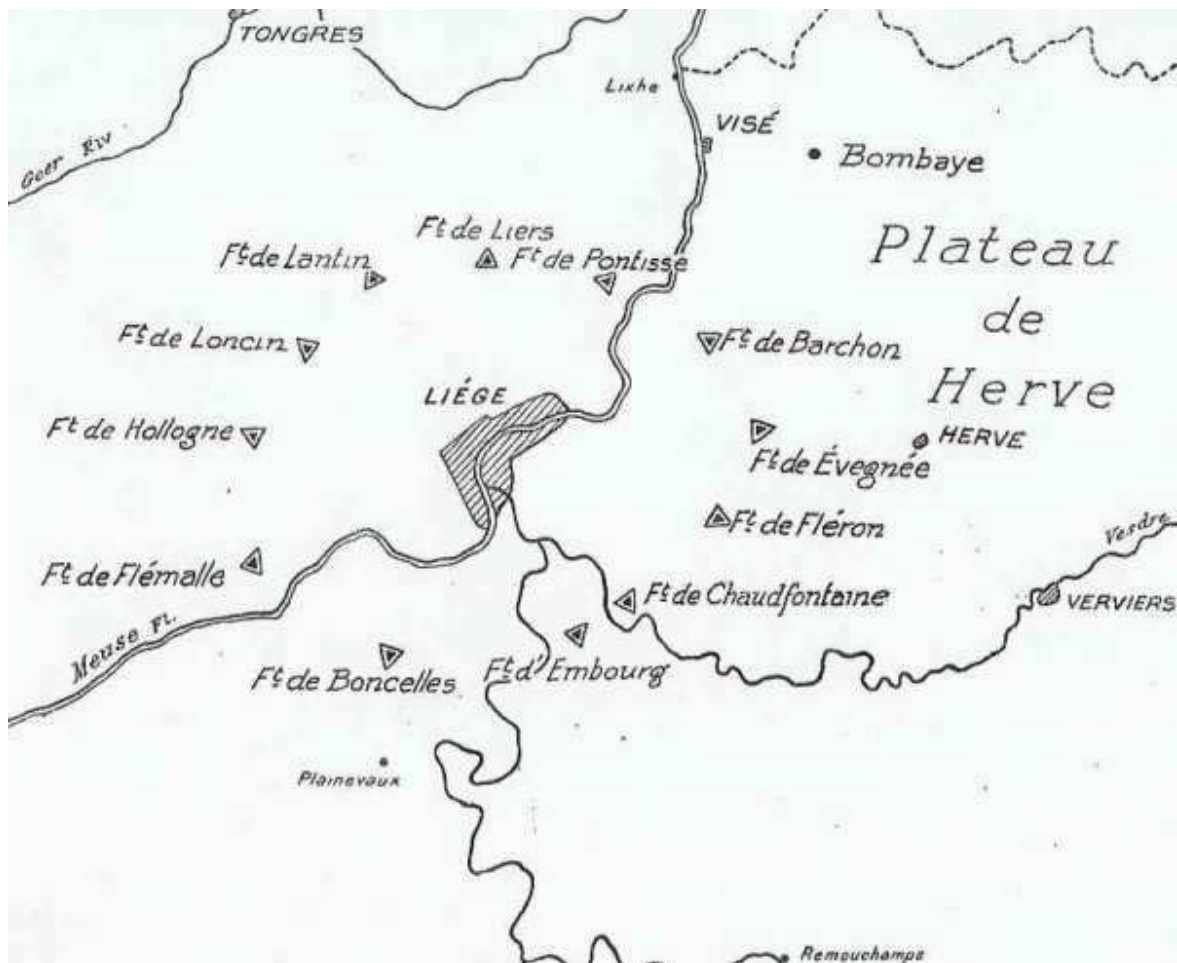
* * *

Er komen berichten aan van een veldslag die gisterennamiddag heeft plaatsgevonden in Wezet, verdedigt door het 2e bataljon van het 12e linieregiment onder het bevel van majoor Charles Collyns en de commandanten de Burghraeve, François en Godefroid. De genietroepen hebben de brug van Wezet de vorige nacht opgeblazen, een breuk van 60 meter openend. De brug van Argenteau, iets meer naar het zuiden, is geheel in het water verzonken.

Om elf uur kwam een sterk contingent Pruisische cavalerie te plaatse aan, maar de omgeving werd bezet door de bataljons van het 12° linieregiment, en twee reservecompagnieën, 450 man sterk, allen perfect verborgen en beschut achter de ruïnes. De Pruisen werden op kogels ontvangen door de Belgische troepen, maar de Duitsers die al op de rechteroever van Wezet waren, openden het vuur vanuit de huizen, de hunne ondersteunende.

Ondertussen ondersteunden de forten van Pontisse (Milmort), Bachon en Evegnée, valt te zeggen, de forten die zich ten noorden van Luik bevinden (**N.v.d.V.**) de Belgische troepen met nauwkeurig spervuur, Pontisse in nauwkeurigheid overtreffende.

De Duitsers wierpen echter hun artillerie in de strijd, en de Belgen dienden zich verslagen terug te trekken, enkele doden en gewonden achterlatend, maar wel na niet minder dan 80, zo bevestigt men, vijanden buiten strijd gesteld te hebben.

* * *

Voor degenen die in Buenos Aires niet bekend zijn met het Belgische afweersysteem en de geschiedenis die voorafging aan haar implementatie, wil ik hier attent maken op wat generaal Rouen schrijft in zijn opmerkelijk en lijevig werk *“Het Belgische leger”* .(N.v.d.V.)

Eerst en vooral zal ik u zeggen dat dit dit afweersysteem, dat dergelijke goede resultaten aan het neerzetten is, hoewel de vestingwerken al dertig jaar of ouder zijn, de vrucht is van

het werk van luitenant-generaal Brialmont. Een van de belangrijkste militaire ingenieurs, die, gesteund door de minister van Oorlog, generaal Chazal, dit systeem heeft doen adopteren, al ging dit niet zonder slag of stoot. Generaal Brialmont heeft niet alleen Diest versterkt, maar in België alleen al ook Antwerpen, Namen en Luik. Daarnaast heeft hij ook verschillende plaatsen in Roemenië, en de verdediging van de Bosporus en de Dardanellen in Turkije versterkt ...

Dankzij hem gebruikt men in België draaiende ellipsvormige koepels en meerdere batterijen in de intervallen van de belangrijkste fortificaties.

Afgaande op wat men tot vandaag bij de Belgische verdediging kan zien, die er in geslaagd is om het Duitse leger gedurende verscheidene dagen op te houden, terwijl het nog steeds tracht hier voorbij te raken, is dat het systeem van Brialmont werkelijk enorm effectief is gebleken. Dat zijn voorspellingen lijken uit te komen, zoals eenieder die het volgende hoofdstuk, dat generaal Rouen in 1896 schreef, heeft gelezen kan bevestigen :

"Keizer Jozef II, om zich te ontdoen van de barrière die zo slecht de Nederlandse provincies had beschermd, besloot om alle forten te vernietigen, en ondanks de oppositie van de Nederlandse Staten-generaal werd de maatregel uitgevoerd. Alle vestingwerken behalve het fort in Luxemburg, de kastelen van Gent, Antwerpen en Doornik, werden, zo niet volledig afgebroken, dan tenminste ontmanteld.

"In een decreet van 1 Vendémiaire, jaar II (24 september

1802), werd de definitieve afbraak bevolen door Jozef II. De versterkte bolwerken werd verwijderd in Brussel, Leuven, Diest, Tienen, Gent (behalve het kasteel), Ulst, Axel, Terneuse, Isendyck, Philippeville, Damme, Dendermonde, Aalst, Oudenaarde, Brugge, Kortrijk, Waasten, Veurne, Bergen, Aat, Doornik (behalve de citadel), Charleroi, Namen, Luik, Maaseik, Hasselt, Mechelen en Lier. Enkel Antwerpen, Ieper, Menen, Oostende, Nieuwpoort, het kasteel van Gent en de citadel van Doornik werden als versterkte bolwerken behouden.

"Na Waterloo was de idee achter de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden om een nieuwe barrière tegen Frankrijk op te werpen. Drieëntwintig forten werden gebouwd, waarvan enkele van de eerste orde. De werken begonnen in 1816 en werden voltooid in 1825, waarna ze bijna 200 miljoen franken hadden gekost.

"Het militaire protocol dat in 1818 bij het Congres van Aken werd goedgekeurd, voorzag dat een aantal forten in de Nederlanden van Engelse en Pruisische garnizoenen voorzien zouden worden, wat in lijn lag met de casus foederis die gesloten werd tegen Frankrijk. Het was een verbrede en versterkte versie van het barrière-systeem van 1715.

"Men rekende dus voor de verdediging van de forten op de hulp van de geallieerden, maar na 1820 werd de neutraliteit van het territorium afgekondigd, en erkende men dat de bestaande forten niet meer in lijn waren met de effectieven waarover men kon beschikken.

"In 1831 hadden we nog twintig forten en versterkte vestigingen, te weten, 1°. Aan de zuidelijke grens : Ieper, Menen, Doornik, Ath, Mons, Charleroi, Marienburg, Philippeville en Bouillon ; 2°. Aan de Schelde : Oudenaarde, Gent, Antwerpen en Dendermonde ; 3°. Aan de Maas : Hoei, Luik, Namen en Maastricht ; 4°. Aan de kust : Oostende en Nieuwpoort, en 5°. Over de Demer : in Diest was de regering begonnen met het bouwen van versterkingen, vijandelijkheden met Nederland voorziende.

"In de voorwaarden voor het aanvaarden van de grondwet van het Koninkrijk België was de verplichting inbegrepen om de forten van Menen, Ath, Mons, Philippeville en Marienburg te slopen. Deze vestingwerken werden niet gesloopt binnen de door diplomatieke overeengekomen tijd, maar ze zijn uiteindelijk samen met vele anderen, zoals Oudenaarde, Charleroi, Namen (met uitzondering van de citadel), Ieper, de citadellen van Doornik en Gent en de kastelen van Dinant, Hoei en Bouillon gesloopt.

"Dankzij de geschriften van verscheidene vooraanstaande militairen, maar vooral dankzij Luitenant Generaal Brialmont, adopteerde België een geconcentreerd afweersysteem, en met het talent van luitenant-generaal baron Chazal slaagde men erin om deze te doen goedkeuren door het parlement.

"De commissie van 1859 had voorgesteld om : 1°. Een defensieve positie in Antwerpen te creëren. 2°. De forten van Diest, Dendermonde, Oostende en Charleroi, en de citadels

van Gent, Doornik, Namen en Luik te behouden ...

"De toepassing van het concentratieprincipe van haar krachten zo ver mogelijk uit willen uitvoerend, liet de regering in 1861 de fortificaties van Charleroi slopen, en in 1870 de citadel van Gent en in 1873 de citadel van Doornik en het fort van Oostende.

"In 1873 werd beslist m de verdediging van Antwerpen vooruit te schuiven, en te voeren over de Nethe en de Ruppel, in een boog vertrekkende vanaf Lierse en Schilde Lierre, S'Gravenwezel, Brasschaet en Eeckeren, en verder omwikkeland zodat ze het al versterkte Wilmarsdonck bereikte om te eindigen bij de Schelde aan het fort van Sint-Filips. Het doel van dit werk was om de onafhankelijkheid van het actieve leger te vergroten, de werkingssfeer ervan uit te breiden, het bombarderen van onze commerciële metropool te voorkomen en het uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk, te maken om haar te blokkeren.

"Na de oorlog van 1870-1871 werden de Pruisen eigenaars van de Moezel-lijn, de Maas en de mondingen van de Rijn bedreigende - Luik en Namen zijn van strategisch belang geworden, omdat de Maasvallei kan worden omgetoverd tot het operationele theater van vijandelijke legers in geval van een oorlog tussen Duitsland en Frankrijk.

"Naar aanleiding van het opmerkelijke werk van luitenant-generaal Brialmont werd in 1887 beslist van Luik en Namen een dubbele bruggenhoofden te maken, de citadellen van Namen en Luik en de versterking bij

Chartreuse werden gediskwalificeerd ; Fort Hoi werd teruggekocht, hersteld en opnieuw bewapend.

"Gezien de goede relaties tussen België en Nederland het fort van Diest overbodig maakte, werd het gediskwalificeerd met het koninklijk besluit van 26 augustus 1895. Men behield alleen de citadel.

"België heeft dus vandaag een afweersysteem dat, zonder overdrijving, als een van de beste van Europa kan worden beschouwd. Het was het eerste land op het continent dat resoluut het principe van de concentratie van haar krachten heeft toegepast, en daarbij haast in de volledigheid haar versterkte vestigingen slopende en in Antwerpen een groot militair bolwerk opbouwende dat als hoofdkwartier en beschutting moest dienen voor haar actief leger, dat tot 100.000 man werd opgetrokken.

"Antwerpen haar afgeschermd kamp en forten aan de Schelde, zijn opgebouwd op een dergelijk formidabele schaal, dat haar aanvallen een goed ontwikkelde belegering zou vereisen, die gezien de vooruitgeschoven verdediging van Antwerpen, op grote schaal zou moeten worden ingezet. Het fort van Dendermonde vormt een systeem met Antwerpen. Het dubbel bruggenhoofd van Namen en Luik zal ons leger toelaten om met succes een binnenvallend leger te bevechten voor de controle over de Maas. Het Belgisch leger zal naar de rechteroever kunnen verhuizen, het offensief nemen terwijl het de vijand opwacht vanuit een ingegraven positie, en in geval van een nederlaag, zich al vechtend terugtrekken

zonder enig gevaar te lijden.

"Het zou ook, Luik en Namen als as nemende, de valleien op deze punten en de tussenliggende punten kunnen verdedigen, en dat voor een voldoende lange tijd dat de vijand geen belang er meer bij zou hebben om de Belgische neutraliteit te schenden en een deel van haar troepen via de valleien van de Samber en de Maas te sturen."

Roberto J. Payró

Copyright, 2014 : Nathaniel BOVIN, voor de Nederlandstalige vertaling

PAYRO ; « *Desde Bélgica. Diario de un testigo (5)* », in LA NACION ; 25/09/1914.

N.v.d.V.:

"de forten van Pontisse (Milmort), Bachon en Evegnée, valt te zeggen, de forten die zich ten noorden van Luik bevinden":

http://www.sambre-marne-yser.be/article=6.php3?id_article=13

ROUEN, Charles; *L'Armée belge. Exposé historique de son organisation, de ses costumes et uniformes, de son armement et de sa tactique depuis les temps primitifs jusqu'à nos jours* ; Bruxelles ; Lyon-Claesen ; 1896.

DES-BEAUX-ARTS

L'ARMÉE BELGE

L'ÉTAT HISTORIQUE DE SON ORGANISATION, DE SES COSTUMES ET D'ÉQUIPEMENTS
DE SON ARMEMENT ET DE SA TACTIQUE DEPUIS LES TEMPS PRIMITIFS
JUSQU'À NOS JOURS.

NOTES ET DÉTAILS RECUEILLIS PAR
LE COLONEL ROUEN
COMMANDANT LE RÉGIMENT DES GÉNÉRALISSES.